

Részlet a cikkből

BOGA BÁLINT

Dedikálási emlékeim

Mindig úgy éreztem (dedikálásra váró olvasóként és immár egy ideje a könyvheti sátrakban dedikáló szerzőként is), hogy az íróember szakrális tettet hajt végre, amikor a műve, illetve a személye iránt érdeklődőnek ajánlást ír a saját könyvébe. Az az író, aki a művén otthagyja kézjegyét, egyszersmind az alkotó és az alkotás szoros egységét tételzi. Ám ennél jóval többet tesz, ha névre szólóan dedikál valakinek: ilyenkor eleven kapcsolatot létesít az általa írott szöveg befogadójával is. E folyamatban sajátos dialektika érvényesül: az író – műve befejezése után – eltávolodik eredeti szövegétől, illetve a sok nyomtatott példányban kiadott könyv – tárgy formájában – elválik a szerzőtől (mint ahogy a szülőtől elszakad gyermeke, ha felnőtt). Ám a dedikálás aktusában visszatér a mű az alkotóhoz – különös módon: egy másik ember közvetítésével, aki felfokozott figyelmet fordít mind a szerzőre, mind a műre – annak reményében, hogy az író részéről felé is irányul némi figyelem.

A dedikálás már a nyomtatott könyv megjelenése óta gyakorlattá vált; az is általános tendencia volt, hogy nem a szerző, hanem egy ajándékozó ajánlotta a könyvet egy külső személynek, de igazi értéket mindig a szerző kézjegyével, ajánlásával ellátott könyv jelentett. D. D. D.: irták a belső lapra (Do, Dono, Dedico: adom, ajándékozom, ajánlom). A szerző aláírása a könyv kereskedelmi értékét is megemeli – a mai napig. A világot teremtő Isten kézjegyre olykor a bennünket körülvevő világban is rátalálunk – ha csak szimbolikus formában is; ennek profán, esztétikai vonatkozású megfelelőjeként értelmezhető a szerző – saját könyvében fellelhető – személyes kézjegye. A festőművész csaknem mindig a festmény aljára helyezi aláírását, és időnként azt is feltünteti, kinek ajánlja művét. Épületeken ritkábban, de olykor megtalálható a tervező vagy az építető neve. Egy szakrális építmény megalkotója esetleg közössége nevében dedikálhatja művét a Teremtőnek (például Budapesten az Újlaki templom bejárata felett: CREATORI CREATURA: Teremtőnek a teremtmény). Hasonló világi példa is akad, például a berlini Reichstag felirata: DEM DEUTSCHEN VOLKE (A német népnek).

A dedikálás az alkotó és a befogadó intenzív odafordulása egymáshoz. Ennek az odafordulásnak – mind-

két irányból – belső elkötelezettségből kell származnia. Csalódást kelt, ha az író szenttelen arccal, gyorsan végzi a beírást, esetleg az ajánlást kérő nevének leírása nélkül – bár lehetséges, hogy a dedikálásra váró tömeg miatt kénytelen így cselekedni, sokszor pedig a szervezők közbelépése miatt, ahogy a budapesti könyvfesztiválokon gyakran láthatjuk. Esetleg érdemes bensőségebb alkalmakat találni a dedikálásra, amikor a találkozás – talán több mondat erejéig – közvetlenebb kommunikációt is magában foglalhat, sőt: az előzetes személyes ismeretség, kapcsolat alapján még meghittebbé válhat. Az írónak időnként sikerül egy mondatlal emlékezetesebbé, teljesebbé tenni a találkozást, az obligát kézfogásról nem is beszélve.

A motiváltabb befogadók – gyakran korábbi olvasmányélményeik szuggesztíója alatt – általában pozitív várakozásokkal tekintenek a dedikáló szerzőkre és új műveikre, így többnyire udvariasan és tiszteltudóan viselkednek. Időnként azonban az olvasók részéről is észlelek nem túl vonzó megnyilvánulásokat – például, amikor olyan sok könyvet hoznak dedikáltatni, hogy szinte tömegkereskedelmi szintre süllyeszti a dedikálás aktusát. (Arról nem beszélve, hogy a többi várakozó türelmével is visszaélnék.) Nem egyszer előfordult már, hogy egy-egy híres író előtt kanyargó sornál azt éltem meg, amit egy új bolt nyitásakor, az első napi árkedvezmény által motivált emberáradat esetében: a fogyasztói társadalom embere a nagy író aláírását úgy akarja birtokolni, mint egy értékes új tablett, esetleg csak „gyűjtőszendélyt” próbálja kielégíteni. Ezek a jelenségek némileg deszakralizálják számomra a dedikálás szent aktusát. Ám ilyenkor is arra törekszem, hogy megteremtsem a magam számára abban a 30-60 másodpercben a fentebb leírt „companion”-élményt, kizárva a környezet zavaró momentumait.

Az írókkal való találkozásaim emlékei hosszabb távon elemelkednek a mindennapi valóságtól, és – csokorba fűzve – személyes „mitológiám” egyik fontos fejezetévé állnak össze. A legtöbb esetben már ismertem a szerző műveit, nem egyszer magát az író és a rá jellemző gondolatvilágot is (ez természetesen akkor is így volt, ha a szerző új, éppen kézben tartott könyvét még nem láttam, nem olvastam). Gyakran megtettem viszont azt is, hogy régen, esetleg évtizedekkel korábban írt és olvasott könyvet dedikáltattam – jelezve, hogy nekem milyen sokat adott a szóban forgó mű, de korábban valahogy nem volt lehetőségem arra, hogy a szerzővel aláírassam.

A ma már klasszikusnak számító írókkal való találkozásaim közül a legemlékezetesebb Pilinszky János személyéhez fűződik. 1974 könyvhetén az Írók Boltja előtt vártuk a mestert, hogy az akkor megjelent *Végkifejlet* című kötetét dedikálja. Telt-múlt az idő, és nőtt a sor, de a költő nem jött. Egy negyedóra múltán a szervezők bejelentették: Pilinszky most érkezik külföldről, nemsokára a repülőtérrel egyenesen ide fog jönni. Egy jó óra múlva meg is érkezett, és mosolygós arccal megkezdte a dedikálást. Az általam neki átadott könyvbe – meglepetésemre – hosszabb szöveget írt, majd kezét fogott velem. Ezt követően azonnal elolvastam a beírt szöveget: „Egy író és olvasói kapcsolata tökéletesen elvont. Hirtelen ötlettel elhatároztam, hogy kiválasztok tíz-húsz arcot. Meghívom Önöket ma este nyolc órára egy 'szerzői estre'. Köszönöm, ha elfogadják meghívásomat. Cím: P. J., Bp., VI. ker., Hajós u. 1.” Természetesen a meghívásnak szíves-örömet eleget tettünk. Valóban: nagyjából tíz-tizenkét ember jött még el az invitálásra. A költő – egy barátjával együtt – szendvicsekkel, teával kínált bennünket, majd először egy rövid párizsi úti beszámolót tartott, mert a francia fővárosból érkezett délután. Az előadás legérdekesebb része Mitterrand és Giscard d'Estaing tévénájának ismertetése volt, mivel ekkor zajlott a francia elnökválasztás kampánya, és számunkra még ismeretlen volt az ilyenfajta politikai versengés. Ezt követően több verset is felolvastam az új könyvből. Most emléktábla van a Hajós utcai házban – ha arra járok, mindig felidézem ezt az alkalmat.

A dedikálások közül különösen emlékezetesek voltak azok, amelyek az író saját lakásában zajlottak le – természetesen baráti meghívás alapján. Marosvásárhelyen, Erdélyben élő unokatestvérem jó barátja volt Sütő András. Egyik erdélyi látogatásunk alkalmával a mester meghívott a házába, megtisztelő vendégfogadásban részesített, házának udvarán felesége finom ételekkel traktált, garden party-t rendezett számunkra. Ekkor dedikálta *Évek – Hazajáró lelkek* című esszékötetét. Ezután Pesten, a könyvhetén egy alkalommal, majd még egyszer: Sinkovics Imre ravatalánál találkoztam vele személyesen.

Hosszú évtizedeken át Óbudán éltem, és mégis csak halála előtt egy évvel tudtam meg, hogy Orbán Ottó a közelemben lakik. Nagyon kedveltem már a költő korai verseit is, a későbbiek pedig még jobban. Egy napon úgy döntöttem, felhívom telefonon. Kedves, határozott hangú felesége vette fel a kagylót,

kérésre, hogy dedikáltatni szeretnék egy-két könyvet, késlekedés nélkül meghívott családi otthonukba. Közismert volt, hogy Ottó parkinsonizmusban szenvedett; betegsége ellensúlyozására koponyájába egy szerkezetet építettek be. Kevés szóval fogadott, kevés mozgással, kevés mimikájú arccal ült fotelében, de kedvessége átütött a külső formákon, és – bár apró hullámú vonalakkal – dedikálta *Emberáldozat* című könyvét.

Orvosi szakmámon belül (és mellett) az utóbbi három és fél évtizedben gerontológiával – az idősödés tudományával – foglalkozom, ezzel összefüggésben kértem találkozót Jókai Annától *Ne féljetek* című regénye apropóján. Az íróővel akkori Dohány utcai lakásában találkoztam. Ugyancsak az öregedés költői megélésének kutatása vezetett Lator Lászlóhoz, aki meghívott egy hosszú beszélgetésre magához. Ekkor dedikálta nekem *A tér, a tárgyak* című verseskötetét is. Az idősödés témájában mindkettőjüktől új gondolatokat kaptam.

Külön ajándéka a sorsnak, hogy hat-hét éve baráti közelségbe kerültem a most kilencvenedik életévében járó Tornai Józseffel: gyakran meglátogatom őt, és lenyűgözve hallgatom – rendkívül széles műveltségen alapuló – filozofikus fejtegetéseit. Könyveit ő is rendszeresen dedikálja nekem.

A régmúltból **Eörsi István** alakját emelem ki, talán a legrégebbi írói emlékem hozzá kötődik. Egyetemi tanulmányai után 1954-ben abba a gimnáziumba jött tanítani, ahol én tanultam (Árpád Gimnázium), ő lett az irodalmi szakkör vezetője, ő bírálta első verseimet. 1956-os szerepléséért több évig börtönben ült, utána többször találkoztunk, emlékeztünk a közös gimnáziumi évekre. **Emlékezés a régi szép időkre** című – jelentős részben a börtönveiről szóló – kötetét ezekkel a szavakkal dedikálta: „A cím jegyében” – és nyilat rajzolt a cím irányába.

Sajátos dedikálási helyszínt jelentett számomra a kórház is, ugyanis feleségem kórházi orvosi működése alatt neves alkotókat is kezelt. Az ő ügyeleti idejében gyakran látogattam betegágyon fekvő költőket. Így ismertem meg például az idős Zelk Zoltánt. Ágya mellett ülve sokat beszélgettem vele, például kérdeztem a Rákosi-korszak alatti tevékenységéről, és ő őszintén beszélt múltjának kevésbé vonzó részleteiről is. Verseskötetét is a kórteremben dedikáltattam vele. Hasonló indulással tartósabb, ha nem is túl intenzív kapcsolattá alakult ismeretségem Juhász Ferencsel, amely a költő haláláig tartott. Később csak irodalmi [...]